

3. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 29 лютого 2016 р. у справі № 761/2135/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57741780>.

4. Ухвала Новосанжарського районного суду Полтавської області від 19 січня 2022 р. у справі № 550/1040/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102605991>.

5. Ухвала Центрального районного суду м. Миколаєва від 12 листопада 2015 р. у справі № 490/10490/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/53638476>.

6. Ухвала Рокитнянського районного суду Київської області від 12 квітня 2018 р. у справі № 375/390/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73350687>.

7. Ухвала Магдалинівського районного суду Дніпропетровської області від 21 червня 2023 р. у справі № 179/897/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111672392>.

8. Ухвала Петропавлівського районного суду Дніпропетровської області від 27 серпня 2018 р. у справі № 188/762/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76081106>.

Ткач Андрій Володимирович,

прокурор Печерської окружної прокуратури
міста Києва, кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ УЧАСТІ В СУДОВОМУ РОЗГЛЯДІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Широкомасштабне вторгнення рф обумовлює особливий характер функціонування правоохоронної системи та усіх її інституцій в цей складний для держави період. Вказані вимоги закріплені у ч. 1 ст. 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», згідно яких у період дії воєнного стану не можуть бути припинені повноваження судів, органів прокуратури, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, розвідувальних органів та органів, підрозділи яких здійснюють контррозвідувальну діяльність [1].

Одними із багатьох проблемних питань, з якими стикнулись правоохоронні органи у своїй практичній діяльності в умовах воєнного стану є забезпечення участі у судовому провадженні свідків та потерпілих, коли низка територій тимчасово окупована, здійснюється ракетно-бомбові удари та атаки ворожих БПЛА, чимало осіб є внутрішньо-переміщеними або взагалі покинули територію держави.

Згідно приписів ч. 1–2 ст. 23 КПК України, суд досліджує докази безпосередньо. Показання учасників кримінального провадження суд отримує усно. Не можуть бути визнані доказами відомості, що містяться в показаннях, речах і документах, які не були предметом безпосереднього дослідження суду, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Суд може прийняти як доказ показання осіб, які не дають їх безпосередньо в

судовому засіданні, лише у випадках, передбачених цим Кодексом. Це допит у слідчого судді в порядку ст. 225 КПК України та показання свідка, потерпілого, які фіксувалися в умовах воєнного стану за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації під час досудового розслідування (ч. 11 ст. 615 КПК України) [2].

Крім того за змістом ч.3 цієї ж статті, саме на сторону обвинувачення покладено обов'язок забезпечити присутність під час судового розгляду свідків обвинувачення з метою реалізації права сторони захисту на допит перед незалежним та неупередженим судом.

Чинним КПК передбачено деякі виключення, коли допускається проведення процесуальних дій у режимі відео-конференції. Відповідно до положень ч. 1 ст. 336 КПК України, судове провадження може здійснюватися у режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення, у тому числі яке знаходиться поза межами приміщення суду (дистанційне судове провадження), у таких випадках:

1) неможливості безпосередньої участі учасника кримінального провадження в судовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин;

2) необхідності забезпечення безпеки осіб;

3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого;

4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності судового провадження;

5) наявності інших підстав, визначених судом достатніми.

За ч. 2 ст. 336 КПК України, суд ухвалює рішення про здійснення дистанційного судового провадження за власною ініціативою або за клопотанням сторони чи інших учасників кримінального провадження. У разі якщо сторона кримінального провадження чи потерпілий заперечує проти здійснення дистанційного судового провадження, суд може ухвалити рішення про його здійснення лише вмотивованою ухвалою, обґрунтувавши в ній прийняте рішення. Суд не має права прийняти рішення про здійснення дистанційного судового провадження, в якому поза межами приміщення суду перебуває обвинувачений, якщо він проти цього заперечує, крім випадків здійснення дистанційного судового провадження в умовах воєнного стану.

Положення ст. 336 КПК України не конкретизують які саме засоби зв'язку дозволено використовувати учасникам дистанційного процесу. Проте за загальними нормами цієї статті, застосовувані в дистанційному судовому провадженні технічні засоби і технології мають забезпечувати належну якість зображення і звуку, дотримання принципу гласності та відкритості судового провадження, а також інформаційну безпеку. Учасникам кримінального провадження має бути забезпечена можливість чути та бачити хід судового провадження, ставити запитання і отримувати відповіді, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, передбачені цим Кодексом.

Хід і результати процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції, фіксуються за допомогою технічних засобів відеозапису. Особа, якій забезпечується захист, може бути допитана в режимі відеоконференції з такими змінами зовнішності і голосу, за яких її неможливо впізнати.

Крім того, нормами цієї ж ст. 336 КПК України передбачено, що дистанційне судове провадження може здійснюватися в судах першої, апеляційної та касаційної інстанцій під час здійснення судового провадження з будь-яких питань, розгляд яких віднесено до компетенції суду.

Проте, проаналізувавши положення ст. 336 КПК України можемо зробити проміжний висновок, що кримінальне процесуальне законодавство в цій частині не містить конкретної вказівки на технічні засоби, якими допускається користуватись під час судового розгляду учаснику, який перебуває поза межами залу судового засідання, що породжує неоднорідну судову практику в наданні дозволу на використання власних технічних засобів зв'язку [2].

Вказане питання, зокрема порушується і у Щорічній доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за 2022 рік, де зазначено, що в Україні наразі відсутнє належне правове регулювання, яке передбачало б можливість здійснення процесуальних дій у кримінальному провадженні у режимі відеоконференції під час судового провадження за допомогою власних технічних засобів учасників процесу. Поряд із тим Уповноваженим встановлено, що Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, яке затверджено рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21, не обмежує можливість проведення відеоконференції поза межами приміщення суду за допомогою власних технічних засобів окремим видом судочинства, а тому припускає можливість такого застосування і в межах кримінального процесу. За змістом Щорічної доповіді вказано, що цю проблему на підзаконному рівні намагався розв'язати Верховний Суд. А саме ВС рекомендував у листі від 03.03.2022 № 2/0/2-22 «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» у випадках, якщо через об'єктивні обставини учасник кримінального провадження не може брати участь у засіданні в режимі відеоконференції зв'язку за допомогою технічних засобів, визначених КПК України, як виняток можна допускати участь такого учасника в режимі відеоконференції зв'язку за допомогою інших засобів, при цьому роз'яснивши такому учаснику його процесуальні права та обов'язки.

З метою забезпечення розумності строків розгляду кримінального провадження деякі суди застосовують вказані рекомендації ВС та проводять судові засідання, дозволяючи застосування власних технічних

засобів прокурорам, адвокатам, потерпілим, свідкам. Зокрема програми «EasyCon», «ZOOM» та інші [3].

Проте у правозастосовній практиці є і негативні приклади скасування судових рішень судом касаційної інстанції, у випадках коли апеляційний суд не дотримався положень ст.336 КПК України та провів судовий розгляд за участі адвоката, який вийшов на зв'язок поза зоровим контактом звичайним телефоном. Як зазначається у постанові колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 13 червня 2023 року у справі № 225/127/17, за вироком місцевого суду троє обвинувачених у заволодінні майном були засуджені до дев'яти років позбавлення волі з конфіскацією майна. Рішення ними було оскаржено в апеляційному суді, який залишив вирок у силі. Проте під час розгляду касаційної скарги засуджених з'ясувалось, що апеляційний суд розглядав провадження за участю захисника в телефонному режимі, оскільки той не міг під'єднатись за допомогою відеоконференцв'язку. Крім того ВС зазначив, скасовуючи вказане рішення, що, апеляційний суд не прийняв ухвалу щодо участі захисника в режимі відеоконференції, як того вимагає КПК України, а у рішенні про залишення вироку без змін апеляційний суд безпідставно зазначив, що захисник брав участь у режимі відеоконференції. ВС скасував рішення апеляційного суду з вказаних підстав та повернув справу на новий розгляд [4].

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що триваючий воєнний стан спонукає законодавців якнайшвидше усунути цю прогалину у кримінальному процесуальному законодавстві, зокрема у ст. 336 КПК України, конкретизувавши можливість здійснення допиту під час судового провадження у режимі відеоконференції за допомогою власних технічних засобів учасників процесу, які мають належний захист, зображення та звук.

Наразі згідно відомостей офіційного вебпорталу Верховної Ради України відповідний проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» (реєстр. № 8219), який враховує вказану проблематику, проголошований у першому читанні, проте станом на момент підготовки зазначеного матеріалу не набув чинності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Щорічна доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2022 рік адресована Верховній Раді України. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/images/documents/annual-report-2022.pdf#page=19&zoom=100,76,756>.

4. Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 13 червня 2023 року у справі № 225/127/17 (провадження № 51-3295 км 22) URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/111614175?utm_source=jurliga.li&utm_medium=news&utm_content=jl01&_ga=2.90900248.3245426.1698180071.

5. Офіційний вебпортал парламенту України URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=8219&conv=9>.

Туманяц Ануш Робертівна,
доцент кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, кандидат
юридичних наук, доцент

ПРОДОВЖЕННЯ СТРОКУ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ В СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОКРЕМІ МІРКУВАННЯ

У сучасних реаліях в умовах повномасштабної агресії РФ проти України перед законодавцем постали серйозні виклики у всіх сферах суспільного життя. Відданість нашої держави ідеалам верховенства права, визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю актуалізувала необхідність вирішення питання забезпечення розумного балансу державних та суспільних інтересів та створення гарантій прав і законних інтересів особи під час дії особливого режиму кримінального провадження в умовах воєнного стану.

Системний аналіз кримінального процесуального законодавства дозволяє констатувати наявність у кримінальному процесі загального порядку застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та продовження його строків (гл. 18 КПК) та екстраординарного порядку застосування та продовження цього запобіжного заходу в умовах воєнного стану (розділ IX¹ КПК), який по суті є винятком із ключових правил застосування тримання під вартою, що встановлені національним та міжнародним законодавством. Адже для загального порядку характерним є вирішення питання про продовження запобіжного заходу щодо обвинуваченого судом за клопотанням сторони обвинувачення або захисту (ч. 1 ст. 331 КПК) відповідно до нормативних приписів глави 18 КПК (ч. 2 ст. 331 КПК), які регламентують процедуру застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні. Безумовно, загальний порядок тримання під вартою та продовження його строків базується на міжнародних стандартах та враховує правові позиції Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), який неодноразово у контексті дотримання положень ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) акцентував увагу на недопустимості